

БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ

Із Львівського Апостола 1573/74 р.

Написав
о. СТЕПАН СЕМЧУК

ВИДАННЯ КОНГРЕСОВОГО КОМИТЕТУ
ВИНИПЕГ, Р.Б. 1946

БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ

Написав
о. СТЕПАН СЕМЧУК

ВИДАННЯ КОНГРЕСОВОГО КОМИТЕТУ
ВИНИПЕГ, Р.Б. 1946.

Друкарня Голосу Спасителя, Йорктон, Саск.

СЛОВО ВІД ВИДАВЦІВ

Рік 1946 є Ювілейним Роком для Української Католицької Церкви, бо в тому році припадає 350 літня річниця Берестейської Унії.

Щоби вішанувати сю велику річницю, українці католики в Канаді, на чолі зі своїми двома Епископами, улаштовують в Винипегу, Ман., в дніх 2, 3 і 4 липня, 1946, **КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ КАТОЛИКІВ КАНАДИ**.

Конгресовий Комітет звернувся був з проосьбою до всечесного о. совітника С. Семчука з проханням написати коротку розправу про Берестейську Унію. Всеч. о. Семчук дуже радо згодився та написав розправу, которую в формі сеї книжки даємо в руки наших читачів. Конгресовий Комітет бажає на отсьому місці щиро подякувати всеч. о. Семчукові за написання сеї розправи й то без жадної фінансової нагороди.

Хай ся книжка про Берестейську Унію пригадає нам сю велику подію, що сталася тому 350 років в

Орд. 19/46.

Позволяється печатати.

Від Епископського Ординаріяту

† ВАСИЛІЙ, Епп.

Винипег, 24. лютня, 1946.

Берестю й викличе в нас слідуючі висновки та постанови:

1. Одинока і правдива Церква українського народу є Українська Католицька Церква злучена з Римом.
2. Українці католики визнають ту саму св. Віру, яку голосив Ісус Христос і Його св. Апостоли; мають правних Епископів, наслідників св. Апостолів, а тим самим і правдивих священиків, які можуть уділяти вірним св. Тайни й подавати правдиву науку св. Віри.
3. У цім Ювілейнім Році належить нам усім обновитися духом ревної Віри і її визнавання.
4. Належить нам молитися о зєдиненні усіх українців у одній правдивій Христовій Католицькій Церкві.
5. Обов'язком нашим є оборонювати нашу св. Церкву перед її ворогами.
6. Маємо надівсе цінити скарб св. Віри і приналежність до Церкви, в якій невидимим Головою є Христос а видимим Його заступником і Головою є Святійший Отець.
7. Мусимо збудувати живий пам'ятник у цім Ювілейнім Році— Центральний Інститут Католицької Акції.
8. Маємо любити свою св. Українську Католицьку Церкву і в цій любові і привязанню виховувати нашу молодь і дітей.

За Конгресовий Комітет,

о. Ігор Юрій Шпитковський.

о. Степан Семчук

БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ

**"Да вси єдино будуть!"
—Ів. 17. 21**

ВСТУП

Стародавна єдність

Унія по українськи значить злуха, єдність.

Унія в Берестю Литовськім це поворот до тої ста- жожитної єдності цілої нашої Церкви на Україні, яка була давно, від перших початків заведення християнства.

Від часів, коли св. Андрей Первозваний по словам нашого літописця застромив перший хрест на горах, де нині Київ, аж по нинішні дні Україна ніколи в цілості не поривала єдності з одною правдивою Церквою Божою.

Були намагання зі сторони греків, які уважали нашу країну своєю духововою кольонією, залежною від їх релігійного проводу та культурних впливів, ту єдність нарушити і пірвати. Але так само з другої сторони через всю історію України, коли лишењь на чолі нашої Церкви ставали родимі українці, все вони тяготіли до первопрестольної столиці св. Петра в Римі, писали письма до св. Отців, діставали звідтам вказівки і поміч, приходили і відходили дружні посольства з Риму на Україну і навпівворот, ба що більше, найкраща частина нашої історії вяжеться якраз з Римом та Папою.

Вже ученики св. Кирила і Методія відвідували наші західні землі.

За св. Володимира було кілька посольств з Риму і до Риму. Нині безсумнівним фактом є, що сам Володимир був під незаперечним впливом західної культури і католицької релігії, которую приняв у святім

хрещенню, котрі визнавав ділом свого життя через десятинний устрій і за якотрої збереження молиться в своїй одинокій молитві, яка дійшла з тих часів до нас, щоби Господь зберіг наш народ і “утвердив в них віру правдиву та незмінну.”

Про це саме молиться потім наш славний митрополит над домовоюю князя в десятинній церкві в Київі, якраз тоді, коли греки роздирали неподільну ризу Христової Церкви через бунт Керулярія.

З рук римського папи наші молоді князі Ярополк і Ірена приймають королівський вінець 1075 р. Це папське ленно надає їм морального значіння в очах володарів всьої Європи та сучасних народів, бо тільки папа в тих часах давав і відбирає корони, як ленно св. Петра— зобовязував чи розвязував і звільняв підданих до чи від присяги вірності володареві.

В 1253 р. ця історія знова повторяється, коли папа Інокентій IV посилає королівську корону нашему перемиському князеві Данилові і відпоручник св. Отця демініканець Олізо коронує нею нашого володаря в Дорогичині на Поліссю.

Наши владики беруть участь у вселенських соборах Церкви, всіми признані і приняті, без жадного оспорювання чи сумніву про їх католицтво.

В 1245 р. на соборі в Ліоні є представник України, архієпископ Петро Акерович знад Рати в нинішній Равшині, а зісва на соборі фльорентійськім є другий наш представник, митрополит київський Ізидор, пізніший кардинал. В році 1476 інший київський митрополит Михайло князь Друцький, пише листа до папи Сикста IV і підчеркує, що він та Україна з цілою вселенською Церквою “єдино суть.”

Наши князі, котрих Москва та її політика обрусіння хотіли зробити ворогами Риму та при помочі сфальшованої історії так саме представити в очах просто-

люддя, несвідомого самих історичних фактів, в дійсності являються зовсім не такими ворогами Риму, як московська пропаганда хотіла їх представити. Навпаки, вони не тільки не є ворогами Риму, але радо і сердечно приймають католицьких монахів, що збиралі жертви на свої потреби і щедро їх обдаровують.

Московські малярі нарисували нашого славного князя Романа галицького, начебто він мечем показував дорогу папським послам. В дійсності якраз той самий наш князь Роман, котрого підступно заманили в засідку і убили ляхи 1205 року під Завихостом над Вислою, дає на будову монастиря отцям бенедиктинам в Ерфурті трицять гривен срібла, поважну суму на тодішні часи.

Знова Володимир Мономах, незрівнаний в боях, але також у вихованні цілих поколінь через своє “Поученіе,” приймає в себе монахів з Регенсбургу і обдаровує їх дорогими футрами, з продажі которых вони збудували монастир. Москалі надзвичайно чваняться якраз тим Мономахом і його шапкою уважають за початок свого “самодержавія” а герб на переняття влади від Византії, которую знова слідом еретицьких забагань називають “третім Римом” і переємником влади від правдивого Риму через царський двір. Отже той так величаний москалями для їх великодержавних імперіялістичних цілей Володимир Мономах для тих самих цілий мусів бути ними перемальований на ворога Риму. В дійсності однак він ним не був, як доказує тверда мова історії.

З тих коротеньких заміток історичних незбито виходить, що наша Церква ніколи в протягу свого існування на Україні не поривала єдності і злуки зі святым престолом в Римі. Навпаки раз враз історія доказує і засвідчує незбитими фактами, що та злука та єдність існували.

Вправді були намагання ворожих українському духові, західній культурі і Божій правді, грецьких чи московських релігійних і державних одиниць, та під їх намовою і впливом навіть деяких українських одиниць, однак це тільки відрівні факти, що цілості не переривають, але її лише доказують і стверджують якраз тим своїм намаганням ту цілість та єдність пірвати.

1596 року в Бересті Литовськім наші владики окончно ще раз ствердили і прилюдно завершили ту стародавну єдність, про що блище розповідають дальші розділи цеї книжечки.

ВІДНОСИНИ НА УКРАЇНІ ПРИ КІНЦІ XVI СТОЛІТТЯ

Обідніле селянство і відчужене панство

Відколи стара литовсько-українська держава через унію в Креві увійшла в блищий союз державний з давною Польщею за Ягайла і наша Галичина від 1387 року стала частиною тої спілки, через втрату власної державності поволі стали відходити в чужий державний табор боярські роди, магнати і взагалі верхівка, котрій потім Іван Вишенський дорікав, що вони чинили це “ради лакомства нещасного” — байдуже, чи це лакомство було лакомством влади, чи гроша, достойнств і почестей та урядів в державі, котрі для нас здебільша стали замкнені і недоступні.

Призначеною окремішності нашої була наша Церква і поступово випливаюча з неї культура. Церква як така до кінця остоялася як забороня народної окремішності, мимо великанських жертв і врат. Культура ще довгий час змагалася з чужою, аж на прикінці шістнайцятого століття подалася вже виразно і явно під чужі впливи.

За нашої державности ми крім бояр мали ще вільніх кметів, що постягали за себе і за нарід.

З бігом часу так боярам як кметям повідбирали здебільша маєтки та впливи, а широкі маси селянства обідніли до останку.

Під самий час берестейської унії ми мали ще в наших рядах національних такого князя Константина Острожького, що володів над тисячами сіл і містечок, міг поставити військо та утримувати 20,000 мужа, біля нього і при нім жило понад тисячу давних боярських родів а самий мав право патронату над тисячею наших церков. Коли він приїзджав на сойм до столиці, то в почоті трох тисячів козаків, які таборували під містом. Його слово мало тягар і силу перед тодішніми вельможами, бо за ним ще стояло наше добро і військова сила.

Але його потомки всі перейшли в польський табор, виховані в польських школах і то велітенське майно і всі права патронату перейшли в чужі руки.

При князю Острожськім могла існувати славна Острожська Академія, друкарня і видаватися такі капітальні твори як Біблія Острожська.

Вплив того становища і свідомість сили ще проникали в широкі маси селян, хоча й убогих, закріпачених і безправних. Дістати селянській дитині освіту було вельми тяжко, як майже неможливо. Бувши власністю пана-дідича, селянин невідлучно звязаний зі своїм паном та землею негoden був не тільки рушитися з місця, хіба утікав з нараженням власного життя, але також не мав жадних грошей вих засобів. Пани чужого духа і ментальності гляділи часто на селян як на чинник і засіб праці для власної панів користі. Тому навіть церкви віднаймали жидам орендарям, без котрих дозволу дітий невільно було хрестити, як подає шляхтич Лось у своїх споминах.

І пішла одинока в своїм роді пісня по всій Україні про того пана Зельмана, що їде самий і вся його родина — на хлопській спині.

Коршмарі-орендарі мали встановлену свою мірку горівки на кожну хату, на кожного кріпака, чи він хотів її пити, чи ні, але відробити мусів і заплатити своєю працею. Так поволі розпивалося наше село і марніло.

Коли долучити до того образу безперестанні набіги татар і турків, сумішки між шляхтою внутрі держави, слабу державну владу і безвиглядність тодішнього судівництва та доходження прав, то все воно тим більшим тягарем лягало на долю простолюдя,

що без образовання і освіти, без зброї і гроша, залякане паном і татарвою, хіба в лісі і на степах безлюдних находило бажану волю і зглядний спокій.

Ті з боярських родів, що остали при нас, даремно упоминалися о привернення давних своїх прав і привілеїв. А коли всі скарги і упімнення в сторону тодішнього варшавського правительства були даремні, тоді козаки і поспільство найшли інші способи. Виговський, приміром, переговорював і упомінався з успіхом у шведів за "ius totius Ukrainae antiquae" (право старовинної України), і зазначував, що це право відноситься "bis an die Weichsel" —аж по Вислу.

Сто літ потім о. Ярош Смогожевський скаржився до Риму, що "шляхта і міщани так для земних як і для духовних принад передуть на латинство, а хлоп український за погрозою кий своїх панів і колято рів."

Невідрядний той образ нашої Церкви і народу змалював незрівнено в своїм Треносі (Плач Церкви) Мелетій Смотрицький, з котрого подаємо бодай тих кілька слів. "Однак ви злочинці обдерли мене з так величавої одежі і ще над тілом моїм знемощілим, з котрого ви самі вийшли, знущаєтесь тепер насміхами і глумом. Однак проклят кождий, що наготу матері своєї відкриває на глум. Прокляті й ви, що з моєї наготи насміваєтесь і радієте."

Дійсно, Церква і народ стали обдерті з усього туземного добра. А висловом того стану був тільки плач і загальне пригноблення.

ОПЛАКАНИЙ СТАН НАШОЇ ЦЕРКВИ ПЕРЕД З'ЄДИНЕННЯМ

Понижене священство і непорядки на верхах

В такім загальнім стані не краща доля була духо венству, котре без науки і образовання, часто вміло тільки відчитати найконечніші церковні книги, а часто й того не вміло. З батька на сина переходитив той уряд, при чім священик навчився тільки одну Службу Божу відспівати і на тім наука кінчилася. Не дивно, що потім св. Йосафат по Унії в Бересті домагався від своїх священиків, щоби вони вчилися катехизму і самий для них такий катехизм і для народу уложив.

Мало було ріжниці в громадськім положенні священика кріпака. Так само виганяли наших священиків на панцизняну роботу, так само призначали свою мірку горівки. Ще далеко потім вже в поунійних часах пише про гірке пониження нашого священства авдитор митрополії о. Петро Камінський ЧСВВ., коли пан-дідич на жарт собі і на посміх казав священикові козли вивертати перед собою і двораками, як ішли на полювання, а стрінули священика, що якраз виходив з церкви по скінченій Службі Божій. Гіршиться і нарікає з того приводу о. Камінський, що наш священик з св. Тайнами ще у своїм серці таким посміхом став перед безумними двораками.

Той образ це образ всюої Церкви нашої і священства в тодішніх часах. Тому наші церкви в тодішніх звідомленнях і актах називаються “синагогами русинів”—ного роду божницями, навіть не церквами.

Маєтки церковні позабирало захланне і розтратне панство на свої власні потреби і віна для своїх синів і доньок. Бувало, діставали вони навіть надання з варшавської канцелярії королівської на епископства і відпродували ці надання одні другим, як на торзі. Симоністи владики часто наїздили одні на других, щоби видерти ліпше владицтво чи ігumenію, а по монастирях світські, прогнавши правних монахів, самі дістали надання з Варшави і мешкали там зі своїми дітьми та жінками на загальне згіршення народу.

В році 1565 дипльоми на володимирське владицтво купили собі в королівській варшавській канцелярії два спірники. Одним був зубожілий шляхтич, Іван Красенський, другим був владика холмський, Теодозій Лазовський, для котрого його владицтво було забідне. Красенський захопив перший владичий двір у Володимири, але Лазовський не дав за вигранє. 12 вересня 1565 року він наїхав на Володимир з 200 драгунами і 300 козаками та відбив владицтво для себе. Тоді Красенський пробував відірати, однак даремно. Варшавська канцелярія негодна була нічо порадити. Лазовський навіть побив і нагнав королівського комісарія, котрого з Варшави післиали для розслідування справи на місці. Щоби заспокоїти Красенського, дали йому дипльому на луцьке владицтво і

він цілих шість років спраїував той уряд не принявши свяченъ. Кінець кінців в 1571 році натиском митрополита Йони, він дався висвятити, але способу свого життя не змінив. Сам з синами їздив по дієцезії і буквально її пустошив. На місцях стягав данину від священиків, а де священик негоден був заплатити, гам замикав церкву. Аж король Баторий поклав кінець йому діянню, коли силою зложив і прогнав Красенського.

Це однак і на жаль не був тільки один відірваний факт. Таких фактів було чимало.

Пан Станіслав Жулкєвський продав дипльому, яку дістав на володимирське владицтво, Мелетію Хрептовичеві в 1580 році.

Шість літ від 1561 року рядить луцькою епархією світський чоловік Марко Журавницький.

А навіть між самими митрополитами тодішнimi не все було в ладі і патріярх Єремія зложив з уряду митрополита Онісифора Дівочку 1588 р., бо закидали йому двоженство. Галицька шляхта, зібрана на соймику в Галичі 1583 році, післала письмо дуже гіркого змісту до свого митрополита в Київі, згаданого вже О. Дівочки. “Глядимо на гірке лихо, що під вашим проводом плачемо і блукаємо, як вівці, що не мають пастиря. Ваша милість не виконують своїх обовязків. Не хочете повзяти середників, щоби положити край тим непорядкам, які тепер більші як колибудь вони були ... Перешкаджають у богослуженнях, накладають печаті на церкви, священиків тягнуть з церков як розбійників.”

А в тім загальнім замішанню державна верства пильно находила для себе міри і способи ще більше вкорочувати силу і засоби нашої Церкви.

Актом короля Жигмонта I. з 20/10 1533 р. відібрано три села від нашого єпископства в Холмі і передано в дарунку польському владиці. Нашим владиці холмським був тоді Івасько Верещинський, а тим що потішився маєтком нашої Церкви був брат пані Верещинської, жени рідного брата владики. Так польський історик Шайноха самий подає, як то “руси русина, брат брата, позбавляє землі.”

То, чого не зробили королівські декрети, докінчили продажі і подружі. Цілі округи наші переходили

з рук зубожілих шляхотських родів в руки нових богатіїв, поляків, німців і жидів. А через подружа так само наші добра опинювалися в чужих руках, як це сталося з великанським майном князів Острожських.

Царгородські патріярхи знали про це і—мовчали.

А коли приїзджали на Україну, то хіба по це, щоби закріпiti свої кліщі на українських фондах і душах. Біля року 1590 було в Царгороді аж чотири кандидатів до патріяршого престола і залежно від спроможності платити, султанський ярлик діставав один то другий кандидат і випирав слабшого. Вкінці остався паном ситуації сам Єремія-і він приїхав на Україну, поглядається в обставинах, бачив невідрядне положення і заколот, зложив з уряду митрополита Дівочку на домагання брацтв, а призначив Михайлa Рагозу— і зажадав десять тисяч золотих дукатів для себе. Щоби поділити внутрішні сили і узaleжнити від себе, надав право ставропигії, себто патріяршого хреста брацтвам в Луцьку, у Вильні і Львові, а також деякі монастири, як Крехівський, вилучив зпід влади тамошнього єпископа а прямо узaleжнив від себе. Він же іменував своїм екзархом луцького владику Кирила Терлецького, щоби був його оком і слухом про все, що діється в Україні.

Зубожіла українська Церква негодна була так легко здати десять тисяч дукатів для патріярха і коли митрополит Рагоза представив справу всім нашим владикам, вони глибоко задумалися. Вони знали про це, що в Царгороді є непорядки і все це разом спричинило переговори в справі єдности.

Переговори в справі Унії

Так чисто з внутрішніх понук, загострених ще більше зовнішнimi подіями, наші владики 1590 року зїхалися до Берестя, щоби тут застановитися над положенням Церкви та своїм власним. Владики відчували брак засобів моральних і матеріальних для піднесення народу в даних обставинах, школі наших було обмаль, чужі школи виховували нашу молодь для себе і відчу жували її від своєї Церкви, обряду та народу, зза браку релігійної і народної свідомості ширилися всякі секти і сектанти брали обильний полов

душ. Протестанти всякого рода і вірувань захопили уми і серця бояр, що мали образовання і зза пониження своєї власної віри та Церкви шукали заспокоєння душевних потреб у всіляких новостях. Секта антитринітаріїв, останків давніх аріянів, що заперечували божество Ісуса Христа та єдинство природи трох Божих Осіб, мала сильне поширення між шляхетськими домами на Україні. Замало було дійсного авторитету в горі нашої Церкви, поступово замало спільноти релігійно-моральної, надто велика розпряжність в середині мас народу, розбіжність менальності, почувань і стремлінь, що все разом складалося на загальне ослаблення і безпомічність українського загалу.

Свідомість цього виявили владики наші на нараді і зложили доказ цього в письмі, де говориться так: "Во імя Боже, амінь. Ми підписані владики заявляємо, що нашим обовязком є дбати не лише про спасення власних душ, але також про душевне спасення християнського люду, стада і овець Христових, поручених нам Богом, щоби привести всіх до єдності і зединення..."

Заявляють дальше владики, що вони не хочуть довше носити того на своїй совісти і тому вертають до єдності зі св. Престолом в Римі.

"Однак з тим усів'ям, що св. Отець папа римський залишить нам незмінними і непорушними всі церемонії і всі дійства, іменно богослуження і весь церковний порядок, як це у нас в східній святій Церкві від віків справується. А також, що Їх милість король забезпечить всі наші вольності через привілеї і артикули, які ми предложимо."

Це письмо підписав екзарх, владика луцький, Кирило Терлецький — і другі владики, як Леонтій Пелчинський, єпископ пинський, Гедеон Балабан, владика львівський і Діонізій Збіруйський, владика холмський — під днем 24 червня 1590 року.

Один з підписаних, а саме єпископ львівський Гедеон Балабан, під натиском князя К. Острожського і за намовою висланника патріярха грека Никифора, що всі його спори з львівським брацтвом залагодить, потім відкликав свій підпис, але це справи як такої вже не змінило.

Також митрополит Михайло Рагоза, що звичайно урядував з Новгородку на Литві чогось не був присутній на перших нарадах, однак потім він бере участь у веденню справи та доводить її щасливо до кінця в 1596 році.

Тим, котрий всю справу вів однак від самих початків мимо всіх противностій і застрахувань, був якраз патріярший екзарх на Україні, єпископ луцький і острожський, Кирило Терлецький. На його руки присутні зложили дальше ведення діла і він цього довіря не завів.

Тодішній єпископ пинський і турівський Леонтій Пелчинський походив родом з Чесанова, в нинішній Любачівщині, де до останніх часів остав той рід та ім'я — котрі то околиці старожитні українські з ласки теперішної червоної Москви опинилися під Польщею і звідки аж тепер поляки за помочею Москви змогли вигнати силою всіх українців, які ті землі від споконвіку замешкували.

Самий князь Острожський був з початку повідомлений про намічені старання наших владик і був їм прихильний. Він також бачив невідрядний стан нашої Церкви і народу, брак освіти та школ, а його Академія в Острозі сама одна мимо всіх заходів і грошової витрати князя негодна була справи поправити на стільки, щоби змінити положення на краще. Під боком і на кошти князя жили в Острозі спроваджені ним з Греції учителі Академії, греки, як Кирило Люкаріс, пізнійший патріярх царгородський, що виразно був склонний до протестантизму, чого вираз дав у своїм катехизмі. Тим впливам треба завдачувати, що князь згодом поставив свої окремі вимоги і справі унії, між іншими ту, щоби не лишень Україна, але всі східні Церкви і патріярхи разом були запрошенні і пристали до унії, а також, щоби “поправити св. Тайни,” що вже було цілком в дусі і змислі протестантів. На ці вимоги наші владики негодні були пристати ані їм співчувати, і так повстав розріз між нашими владиками а князем К. Острожським, що дуже некорисно потім віdbився на ділі і спричинив Україні чимало клопотів та жертв.

Король дійсно щиро прихилився до змагань владик, але його сила і впливи були на жаль дуже огра-

ничені. Тому мимо того, що він пообіцяв нашим владикам власноручним письмом зрівнання в правах і привileях з усім іншим католицьким духовенством держави, поляки до того ніколи не допустили. Дипломом короля Жигмонта III видано під днем 18 марта 1592 р.

Зі сторони Риму велику поміч в ділі виказав так своїми заходами, як письмами особливий висланник св. Отця папи Григорія XIII, Антонія Посевін, що їздив до Москви, а потім всю свою увагу і старання звернув на нашу Церкву. Він це оснував у Вильні колегію для нашої молоді і за його старанням папа Григорій XIII оснував в Римі в тій самій цілі грецьку колегію. Старання наших владик знайшли в нім щирого прихильника і оборонця.

Поїздка до Риму

Коли справа поступила вже настільки, що не було сумнівів про загальне наставлення і успіх в проголошенню, треба було її ще оформити урядово і в тій цілі двох наших владик вибралися до Риму від імені Української Церкви та народу.

На іншім місці було згадано, що наша Церква вже тоді не розпоряджала такими фондами і добрами, які мала раніше. Подорож до Риму була коштовна на ті часи. Щоби роздобути потрібні на цю ціль фонди, епископ Кирило Терлецький заставляє владиче добро, село Водиради, за два тисячі дукатів, котрі позичив Станислав Кандиба. У володимирських судових книгах є записаний сам акт заставу і подана причина, а саме подорож до Риму двох наших владик: Кирила Терлецького і епископа володимирського, Іпатія Потія, старшого літами, що зрікся сенаторської гідності і приняв владицтво у Володимири на Волині 1593 року. Він це був головним чинником в переговорах з князем Острожським.

Всякі бесіди про це, немовби наши владики матеріально скористали на унії, це очевидна лож. Вони не лише не скористали, але ще й потратили з тих скромних засобів, що мали. І ніхто не помагав їм грошово, як видно з самого факту застави Водорад на подорож до Риму.

В акті застави епископ Терлецький згадує, що він

їде поновити ту стародавну згоду, котру відновили наші на соборі у Фльоренції 1439 р.

А щоби забезпечити владик і справу перед всіми можливостями, проворний і тямучий владика луцький в актах мійського суду в Луцьку велів затягнути не лише королівський декрет з 1592 р., але також попередні декрети, як даний 1564 р. для холмського владики, котрим затверджується декрет з 22 марта 1443 р. для українців католиків з нагоди Фльорентійської Унії, даний королем Володиславом III.

Окончено наші владики уформили саму грамоту єдності в письмі з дня 2 грудня 1594 р., в котрім заявляють гіркий стан нашої Церкви через ересі і своє затрівоження з того приводу о спасенні і добро душ, та бажання єдності під одним верховним проводом св. апостола Петра. Зазначають однак, що “цилі і непорушні мають остати всі церемонії і обряди спровання богослужень і святих Тайн згідно зі звичаєм східної Церкви, справивши тільки ці артикули, що моглиб спинювати саму злуку. Все має відбуватися ставоринним ладом, як колись було під час єдності.”

Це письмо підписали всі владики тодішні наші на чолі з митрополитом, крім двох. А саме перемиського, Михайла Копистенського і львівського, Гедеона Балабана. Всю повновласті вести переговори дальше вложено на особу Кирила Терлецького, котрий в цій справі удався до столиці, щоби бачитися з представниками латинського духовенства. Уладнавши діло, оба згадані владики, Кирило Терлецький і Іпатій Потій виготовили дуже цікавий акт, що починається словами “Артикули або услівія,” в котрім подрібно і докладно представляють вимоги нашої Церкви і народу. Приміром згадують про наші окремі торжественні йорданські обряди, що мають бути збереженими в цілості. До найменших подробиць залишають вимоги нашого обряду і звичаїв, а також нашого партикулярного церковного права.

Це письмо предложено нунцієви і він відповів дуже влучно та річево, в повній прихильності до поданого йому змісту.

Окреме письмо спрямували наші владики в тій самій справі до короля і в нім допоминаються рівних прав в державі та управнень закладати вільно школи,

колегії та семінарії, видавати книжки і зберігати своє право.

Король відповів двома письмами з липня і серпня, 1595 р., в котрім зasadничо приймає до відома домугання владик. Однак справу сенаторських крісел для наших владик, так як мали польські католицькі владики, відкладає на пізнійше. Я вже згадав, що польські чинники ніколи не допустили, щоби наші

Климент VIII.

владики дістали в державі ті самі привілеї та почести, котрими вони користувалися самі. І так ту справу все поляки відсували, аж— до розбору Польщі. І ніколи ані один український католицький владика в Польщі не діждався засісти в сенаті поруч польських владик, але був навіть час, коли презирство так заслігло очі польським владикам, що вони навіть на своїх соборах заказували нашим епископам носити подібні владичі відзнаки, які вони носять, і коли прийшло до права першенства, то нашого митрополита клали все на останнім місці, після своїх навіть епис-

копів суфраганів. Тому всякі теревені про це, немовби унія була так звана “польська інтрига,” є справді інтригою глупоти та невіжества тих всіх, що таке пишуть, говорять і твердять. Історичні факти доказують зовсім що інше.

Ще раз зіхалися наші владики в Бересті 12 червня 1595 року, вибрали згаданих вище владик за своїх представників до Риму, уложили ще окреме письмо до св. Отця, котре потверджує попередні подібні письма зі застереженням всіх наших обрядів і звичаїв нашої Церкви, і вкінці по додаткових ще заходах перед королем і перед князем, остаточно виїхали до Риму, куди прибули 15 листопада 1595 року.

Три дні згодом були приняті на послуханні в св. Отця Папи Климента VII, а 23 грудня 1595 р. відбулася торжественна консисторія в присутності всіх церковних достойників і державних представників, на котрій наші владики вручили згадане письмо з 12. VI. 1595 р., котре наперед прочитали в українській старій мові, а потім по латині. Так само згадані “Артикули.” Відповідав наперед кардинал секретар Сільвіюс Антоніян; він виразив радість ізза повороту до первісної єдності наших владик, після чого вони зложили приписане для греків визнання і підписали. Дуже сердечно відповів накінці св. Отець Папа Климент VIII. Між іншим сказав ці слова: “Ми раді вам і принимаємо вас, вашого митрополита, ваших співвладик і цілий український народ щирою радістю нашого серця, вповні переконані, що ви по правді і з внутрішніх понук Бога, що просліджує серця, прийшли до нас і приняли католицьку віру. Пізнайте браття ласку Божу і прийміть для себе дар Божого милосердя.”

Того самого дня ще видав Папа послання (буллю),^{*} що починається словами “*Magnus Dominus at laudabilis*” в котрім переповідається заходи до єдності та дійства консисторії.

7 лютня 1596 р. видав Папа нову буллю, “*Benedictus sit pastor ille bonus.*” в котрій наводиться коротко мінувші події та взивається нашого митрополита, щоби скликав всіх своїх владик для завершення діла.

Папа повідомляє митрополита, що всі наші бажання приняті і задоволені, та відповідні письма вислані до державних властій в нашій справі.

23 лютня 1596 р. Папа Климентій видає знова письмо "Decet Romanum Pontificem," в котрім ще раз потверджує митрополита у всіх його правах, покликується на першу буллю і затвержує, що наш митрополит київський і галицький може затвердити і висвябити всіх своїх епископів помічників, від імені св. Отця, як тільки вони дістануть номінацію. Однак в справі митрополита самого зaryджує, що вибраний чи призначений на цю гідність номінат має перше старатися о затвердження в Папи через нунція. То право перейшло по захопленні москалями київської митрополії на нашого митрополита львівського, що також був галицьким і було відновлене кілька разів письмами з Риму.

На памятку цьої віковічної події Папа Климент VIII казав вибити окремі памяткові медалі, на котрих з однієї сторони є від папи і слова "Климент VIII, все-лєнський Папа," а на другій стороні представлено наших владик у стіп престолу і написано "Українці на-зад приняті, 1596."

Торжественне проголошення на Україні

Подорож до Риму тривала яких два місяці, так само поворот. В квітні 1596 р. наші владики вернули назад на Україну, де застали чимало справ до поладнання.

В міжчасі, коли наші владики були в Римі, князь Константин Острожський завзявся знищити діло, до котрого сам з початку прихилявся. Зібравши біля себе підлеглу собі шляхту та козацтво, князь явно виступив проти наших владик і навіть видав письмо проти них, де взвивав до бунту проти своїх пастирів. На соймі у Варшаві шляхта виступила отверто проти унії, домагаючися зложення владик. Маніфест короля дещо прикротив ці виступи, але не зовсім. Патріярх прислав свого представника в особі якогось Никифора, котрий став невідлучним товаришем князя і дорадником.

Так князь Острожський став покровителем бунту за намовою грецького висланника, котрого справдішні цілі були далекі від дійсного добра України і Церкви, а котрий ділав тільки на поручення патріярха як його агент і заступник його інтересів. На жаль князь Константин Острожський не зорієнтувався як слід в тій невидимій тонкій дипломатичній грі і в таку вирішальну хвилину замість помогти піднести свій народ і Церкву, пішов якраз в противну сторону, ставши чи не сліпим орудям в руках хитрого грека.

В тих обставинах митрополит скликав собор до Берестя на чотири дні, від 6 до 10 жовтня 1596

Памяткова Медаля

включно для торжественного проголошення Унії на Україні.

На означений день приїхали наші владики, але також приїхав князь Острожський зі всею своєю світою та поборниками Унії, щоби остаточно ще раз протиставитися явно святій справі єдності.

Разом з митрополитом Михайлом Рагозою явилися до Берестя наші владики, Іпатій Потій володимирський, Кирило Терлецький луцький, Гермоген Загурський полоцький, Діонізій Збіруйський холмський, Йона Гоголь пинський та многі представники нищо-

го духовенства і монастирів. Явилися також представники короля, однак вони спізнилися з приїздом а також роблено ще останні старання, щоби князя наклонити до заперестання бунту і приєднання до акції, однак надармо. Це все дещо опізнило намічений порядок, так, що відкриття собору сталося аж дня 8 жовтня.

Приїхали також представники св. Отця і латинського духовенства.

Одну справу ще треба згадати. А саме в первісних переговорах наші владики зобовязалися завести новий стиль календарний, потім однак сю справу залишено, як покищо неактуальну.

Торжественне проголошення унії відбулося в суботу 9 жовтня 1596 р. в катедрі св. о. Николая в Берестю, під час торжественної Служби Божої, яку відправив наш митрополит і на котрій з амвону прочитав папську буллю про єдність арх. полоцький Гермоген Загурський. Богослуження відправлено в присутності королівських послів і представників св. Отця, а опісля відспівано Благодарственну Пісню св. Амброзія.

На другий день знова було торжественне богослуження в церкві св. о. Николая, а була це неділя і в той день 10 жовтня закінчено берестейські торжества.

Наші владики видали спільне послання, котре тут наводимо в цілості.

“Во ім'я Пресвятої Тройці.

“На Божу славу і спасення душ, на закріплення і піднесення святої християнсько-католицької віри, зібрані тут на правнім соборі в Берестю року Божого 1596 дня 8 жовтня по старому стилю в катедральній церкві св. о. Николая, ми підписані нище митрополит і епископи грецького обряду, ознаймлюємо всім, кому це належить, на вічну памятку річи, що узнаємо на основі євангелії і слів нашого Господа Ісуса Христа, що найвища властивість в Церкві є основана і закріплена на це, щоби Церква Христова стоячи на скалі св. Петра була кермована і правлена Одним Головою над одним тілом, Одним Господарем і Наставником в однім домі, що дбає про лад і про добро для всіх. Такий порядок був в Церкві Божій від часів апостолів через всі віки. Всі патріярхи шукали своєї помочі в

справах віри і відкликів в наслідників св. ап. Петра, значить в Римського Папи, як це доказують собори і рішення св. Отців. Це доказують також старовинні слов'янські книги, переведені з грецького, і св. Отці східної Церкви, що узнають цей престіл і примат св. Петра, як також його владу над єпископами всього світа. Ба навіть царгородські патріярхи, від котрих цей руський край приняв святу віру, довгий час узнають примат римського престолу св. Петра, йому підчиняються і від нього просять благословенства. Хоча вони часто відпадали від св. Престолу, то однак все мирилися і повертали назад до послуху. Так повернули вони назад до того послуху останнім разом на Фльорентійськім Соборі року Божого 1438 за патріярха Йосифа і царя Івана Палеольога. Тоді вони узнали римського Папу за Отця, Учителя і Пастиря цілого християнства і правного наслідника св. Петра. На згаданім Соборі був також наш архієпископ і митрополит київський і всієї Руси. Це з'єднання царгородського патріярха і всіх злучених з ним церков він приніс до нас і закріпив цей руський край в послушнстві до римської Церкви. В наслідок того польські королі і велики князі литовські, іменно король польський і угорський Володислав та інші правителі признали духовенству греко-русського обряду привілеї і на загальнім соймі всі вольності, які мали римо-католицькі духовні. Коли однак царгородські патріярхи відпали від унії і пішли під турецьких поган, завелися многі блуди, згіршення і недбальства в справі повинного нагляду, а також гірка симонія. Звідтам поширилися ці блуди і майже заляли цілу Русь, спустошили церкви і занедбали богослуження. Однак ми не хочемо бути співвинними за ті тяжкі гріхи і не хочемо з ними разом роздирати церковної єдності. В журбі за спасення душ, котре виставляють на небезпеку розпаношені ересі, ми вислали минулого року до Риму Преосв. єпископа Іпатія Потія, прототронія і владику берестейського та володимирського, і Преосв. єпископа Кирила Терлецького, екзарха і владику луцького та острожського, за відомом і одобренням нашого милости пана і короля польського та великого князя литовського Жигмонта III. Ми післали їх як наших послів з просьбою, щоби Папа як найви-

щий пастир соборної католицької Церкви приняв нас в своє послушенство і звільнив нас та розрішив від залежності царгородського патріярха, з тим однак, що остають надалі наш обряд і церемонії греко-руської Церкви, жадні зміни не будуть уведені по наших церквах, але все залишиться після традицій святих грецьких отців на вічні віки. Це все св. Отець нам дійсно признав і згідно з тим вислав привілеї та письма з порученням, щоби ми на скликані в тій цілі синоді зложили визнання віри і заявили послух римському престолові св. Петра, Папі Клименті VIII та його наслідникам. Це чинимо нині на цім соборі, як доказують це наші власноручні підписи, закріплени нашими печатями на цій грамоті, которую вручуємо оцим висланникам св. Отця Папи Клиmenta, а іменно Преосв. Димитрію Соліковському, арх. львівському, Бернардові Мацейовському, епископу луцькому і Станіславу Гомолінському, епископу холмському. Це чинимо в присутності послів його милості короля Жигмонта III, а саме світлого князя Николи Христофора Радзивіла, впovажаного пана Льва Сапіги, канцлера великого князівства литовського і його ласки пана Дмитрія Халецького, підскарбника литовського і каштеляна берестейського, а також в присутності багатьох інших духовних і світських, зібраних на цім соборі.

“Дано за нашими власноручними підписами. Ми-хайліо Рагоза, Божою ласкою архієпископ, митрополит київський, галицький і всеї Русі.

Іпатій Потій, Божою ласкою епископ володимирський і берестейський.

Кирило Терлецький, Божою ласкою екзарх, епископ луцький і острожський.

Григорій Герман (Гермоген), Божою ласкою архієпископ полоцький, епископ вітебський і мстиславський.

Діонізій Збіруйський, Божою ласкою епископ холмський і белзький.

Йона Гоголь, Божою ласкою епископ пинський ітурівський, архимандрит кобринський.

Богдан Ліщинський.

Климентій, архимандрит брацлавський ігороденський.

Гедеон Брольницький, архимандрит лавришівський.

Паезій, архимандрит мінський.”

* * *

Цей образ на жаль бувби ще неповний, колиб не згадати прикорстий і образ, які з конечності принесла і потягнула за собою акція князя Острожського, котрий “прилішився” до Никифора і зібравши біля себе для поваги і погрози козаків та придворну шляхту з деякими духовними, став на явний бунт проти митрополита і владик. Вдалося князеві залякати і потягнути при собі також єпископа львівського та перемиського. Для наших владик під проводом митрополита не було іншого виходу, як по всіх можливих спробах заєднання і приєднання виступити з силою своєї влади і уряду та викляти бунтівників, що сталося актом на соборі в суботу.

Князь зі своїми прибічниками отворив в приватнім домі свої збори і свідомий власної незайманості наче глумився над собором своїми словними виступами.

Згодом однак на домагання короля привіз Никифора до Варшави і віддав полякам, котрі посадили його в мальборську темницю, де він безпомічно скончав. А пан Острожський, як подають, на соймі гордо і самопевно виступив в словній обороні Никифора. Але коли сенатори одноголосно узнали Никифора винним шпіонства в Молдаві по стороні Туреччини, тоді Острожський вийшов і останні його слова були: “Нехай його з’ість”— треба розуміти, король Никифора. Вправді король Никифора не з’ів, але Острожський сам привіз його і видав панам сенаторам на поталу і на— з’ідження.

Як згадано вже, потомки гордого князя всі через шкільне виховання і подружжа перейшли в польський табор і то вже в першім по князю поколінню.

Так скінчилася одна з трагічних драм людської гордости...

А Українія існує досі і буде існувати, доки український народ живе на світі.

350 ЛІТНА РІЧНИЦЯ

Якраз цього року, 1946, минає триста п'ятьдесят літ від тої хвилі, коли наші владики під проводом свого митрополита заключили Унію в Берестю, повернули до тої єдності, що сперворіку була в Церкві Божій. Много вони витерпіли понижень і докорів від своїх і від чужих. Але свідомість святої справи, відповідальність перед Богом і власним сумлінням, дали їм той моральний гарант духа, ту силу віри, що сильніші від всіх людських наступів і напастей.

З внутрішніх понук, з причин нашого власного ослаблення і вичерпання, щоби ратувати церковний і народний організм, доки ще можна було, наші владики зробили рішучий крок, пориваючи з царгородськом патріярхом, для котрого Україна була одним з жерел доходу на поплачення розходів для султана і власних спорів.

Сила ідей захопила серця і многі ширі ідейні робітники стали в оборону св. справи пером і словом. А закріпила окончно Унію мученича кров св. Йосафата, арх. полоцького в 1623 році.

Одним з рішучих ідейних оборонців унії пером був її подвижник та працівник, колишній сенатор, а потім володимирський владика, Іпатій Потій. Він це так пише з того приводу: “Также не только слов ущипливых писма вшетечного насмотрелися есмо і наслушали, але наконец и погрозок и небезпечности здоровья нашего увезді полно. О которое мало стоим, бо для правди Божоє і того положити не страхемся.”

Тільки такі люди могли справу Унії повести і довершити.

Люди, котрі не дбали про свої особисті користі, навіть про своє життя.

Пише далі Потій і зясовує для нас ціль унії.

“Але іж до оноє стародавноє згоди, которая первой за єдиноцтва била в церкви Божой, своїх ведемо! Аготи за то, таковое преслядованіе терпимо не от чужих, не от поган, не от геретиков, але от своїх, роком та православных хрестіян!”

І пише далі, я кто ті “ркомії” інакше “буцімто названі” християни виступають проти Унії, якими словами і висказами воюють, що закидають, як накида-

ються. І коли читаете то все, вам наче перед очима стають ті недавні в Канаді та Америці події, коли такі саміські буквально напасти сипалися наче з рога обильності проти нашої Церкви та її вірних. Ось вони, ще тоді в 1596 роках...

“Дивніє новини о нас розсівають, яко бихмо хоті-

Iпатій Потій

ли віру вигубить, всі обрядки церкви нашоє і сакрамента светіє вотлуг стародавного порадку церкви восточное в ни во што обернути, а праве зовсім нічого своєго вцалі не зоставивши, претворитеся в іноє. Нуж, что інших розмайтих причин, яко бихмо то для пожитков своїх власних, для містець в раді, для пихи, для лакомства чинити міли— не воспоминаю фальшивих потварей, которое і учтивости дотикаються, і

інших розмаїтих примовок, о которое є мній дбаємо, чуючисе бити невинними, і овшем не только то, але і што горшого для правди Божоє терпіти єсмо повинні...”

Хтож то робив то все?

Відповідає на це Потій далі.

“Смотриж одно, хто то чинить і хто таковиє новини спроснє розсіваєт? Певне не стан духовний, которм би ہристойній людій остерегатися, але люд посполитий, простий, ремесний, котрый, покинувши ремесло своє (дратву, ножиці і шило), а привлашивши собі врад пастирский, письмом Божим ширмують, ницууть, виворочають і на свое блюзнерськіє і хвалшивіє потвари оборочають, пастирей своїх власних соромотять, безчестять і потваряють.”

Так було в боці Божім 1596, так само майже є нині.

В цю 350 літню річницю, в котрій дав нам Бог жити і котрої дожити.

Свідомі того, що така річниця є одна на сотки літ, раз буває, скоро минає і коли ми не дороєли до її зрозуміння, то лягне на нас тінь історична забуття і недбальства в найсвітлійших справах історії нашого народу.

Кождий гідний та великий народ шанує велике історичні річниці свої та їх творців. З того приводу творить численні обходи, торжества, памятки і видання.

І це ми повинні також зробити!

Церква наша в Галичині обніміла, бо її уста забиті червоною рукою, бо її духовний провід, владики, митрополит і священство та вірні стероризовані ворогом лютим, що не знає пощади.

Москва заповідає ліквідацію

Устами якогось Макарія, що називає себе епископом львівським і тернопільським, заговорила червона Москва, що загарбала нашу Україну.

Який він “епископ” видно з того, що в цілій Канаді й Америці не знайшов іншої для себе преси, де мігби напечатати свої листи, аж комуністичні газети. Свій до свого! Такий Макарій той “епископ” як ці газети “релігійні.”

Похвалившись кількома заляканими і зтероризованими відступниками, той Макарій чисто по мос-

ковській нахабності і звичці старій, що “сраму ніт,” заповів, що тепер в 350 ліття вони зліkvіduють Унію Берестейську.

Навіть подав в начерках їхні пляни в цім ділі.

Якийсь другий енкафудист на Україні, в Київі, Ходченко назначив 16 червня 1945 відступників на керманичів нашої Церкви в Галичині і приказав всім ще оставшим в живих священикам нашим, щоби до них голосилися, а хто відмовиться, того зараз доносити до нього.

Більшовська влада арештувала і вивезла всіх наших владик з Галичини ще 11 квітня 1945 р. разом з митрополитом. Москва не могла стерпіти вільної Церкви і правдивої. Бо саме її істнування є вже загрозою для червоної влади в Галичині.

Не помогли потім протестні збори наших священиків в церкві св. Юрія у Львові дня першого липня 1945, на котрих вони покликалися на 124 статтю соціальної конституції про свободу віри і совісти, та заjadали випущення митрополита і владик, і осудили відступників та їх акцію. Москва відповіла так, що зараз поарештувала тих триста отців наших, на чолі з ректором семнарії у Львові о. др. Чорняком.

А 8 марта 1946 мав відбутися у Львові собор в присутності 200 делегатів і той “собор” зірвав з Римом. Однак наділі той підставлений Москвою собор є **безправний** і послідовно його рішення необовязуючі.

З вивезених наших владик помер мабуть на Кримі Преосв. др. Григорій Хомишин, єпископ старенський станиславівський в 78 році трудящого свого життя.

Митрополит о. др. Йосиф Сліпий має перебувати десь на каторзі під Уралом. Тому сто літ та сама Москва заслала на Урал нашого Шевченка і він гинув з тугою за рідною землею.

Де є прочі наші владики, один Бог вість.

Так обезголовиєши нашу Церкву в Галичині, і підставивши терором відступників, той Макарій береться “ліkvіduвати Унію.”

За короткі в того чекіста руки!

Унія є в серцях, а не на руках, щоб її захопити, скувати і замкнути та розстріляти в тюрподі.

Можна замучити владик і священиків, застелити кістями вірних Сибір, але не можна вдертися в хра-

мину людської душі, не можна зліквідувати ідеї в серцях міліонів!

Українська Церква в Божих руках і Бог каже: "Мні отмщеніє і Аз воздам!"

Як це станеться, менше важним. Важним є, що воно станеться.

І як каже дальнє св. Письмо: "Бог поругаєм не биваєт."

Часом в рішеннях Божого Провидіння навіть камінчик малий стане загладою для величтя...

Провидінство завдання нашої Церкви тут

В цей гіркий час, коли ми повинні тішитися по причині світлої 350 літної річниці Унії, нам сумно і прикро.

Але кожда хмара, як кажуть англійці, має свою срібну обвідку і по бурі йде погода, як каже Лепкий.

І прийде й наш час радості святої.

Нам ще остала наша Церква вільна і незануздана, в Канаді та в Америці. Ми тут годні стати в обороні наших братів, промовити вільне, несковане слово.

Старовинна митрополія київська і галицька нині як сироти без батька. Їхній владика вивезений і запроторений в каторгу. Однак права і обовязки остали, навіть коли нема правного власника, що мігби їх виконувати. Остали міліони вірних, котрі певно послухуються голосу— навіть здалека, що вівбі їх та пропадив.

Українська Католицька Церква Канади й Америки стала в цих часах одиноким непорушним заборолом для загалу наших вірних також зі Старого Краю, бо вони за "залізною куртиною" совітських обмежень і терору негодні ні промовити отверто, ні свободно перед світом.

В обличчу смертельної загрози, яка повисла над нашою Церквою в Галичині, Бог оставив нас тут на свободі промовити також за них і про них перед цілим світом. Нас на землях північної Америки буде разом близько один міліон душ, а яких чверть міліона буде на землях півдневої Америки, в Бразилії, Аргентині, Парагваю і Урагваю, та навіть Болівії. Наче на ковчезі Ноя ми нині стаємо заповідником но-

вого життя і надій для міліонів наших братів і сестер на Україні. **Не вони нам, а ми ім маємо відтепер нести поміч і бути готовими ту поміч здійснити на ширшу скалю, коли обставини стануть тому пригожі.** Виконаємо то завдання провидінство
лишень тоді, коли самі тут будемо як слід поєднані і сильні морально, не розсварені і розбиті партійно, та політично, але всі як один під проводом нашої Церкви, в котрій ми хрестилися і вчилися любити Бога понад все, а брата і сестру як себе самого ради Христа. Не сміє між нам бути жадного розбиття ані роз'єднання в цю вікопомну 350 літну річницю Унії в Берестю. Наша думка має бути ясна, просвітлена силою ласки, воля насталена і закріплена до Божого чину.

Треба бути нам усім свідомими того завдання перед лицем світа, живити в серці повну відповідальність на цю місійну працю і колись її здійснити жертвою та працею свого життя, на Божу славу і спасення душ.

Закінчення

Жадна велика справа не діється нагло і відривочно. Дріздання мусить викинути і просякнути все, щоб хліб був здалий і смачний для пожиття.

Мусимо ще перейти через грань історичних досвідів і болів. Кожда здійснена ідея родиться серед болю і терпіння міліонів.

Нам завдали останні воєнні події діймаючі втрати. Тисячі найкращих синів і доньок України опинилися як збігці по всіх країнах світа, голодні і холодні. Перед сими всіми наша відповідальність історична.

Міліони нашого народу вимордували в підвалах НКВД чи німецького гестапа. Міліони нашого народу Москва по дурному і без застанови кинула на поталу варшавських чекістів, щоби лишень догодити чи приглушити опінію всесвітніх баришівників.

В 1875 році москалі зробили невіджаловану для нас шкоду, смертельно зранивши нашу Церкву на Холмщині через примусове заведення православія. Тисячі наших братів і сестер лягли тоді трупами під стінами своїх церков, мордовані московською салданею, везені на Сибір, катовані в льохах, прогнані з рідних сіл і міст. Яких чверть міліона душ пра старої нашої Холмщини, землі короля Данила, нахабний

москаль своєю безумною політикою загнав в чужий табор в польщину. Коли прийшов так званий толерантний едикт царя в 1905 році, то позволено холмщакам вертати до католицької Церкви, але не в нашім обряді, тільки до латинського обряду.

Ту саму історію повторила тепер на широку скалю Москва над Сяном і Бугом. Міліон наших душ, на споконвічній українській землі, політій ще кровю княжих дружин, всю Лемківщину, Сяніччину, Ліщину, Перемишчину, Ярославщину, Любачівщину, та страдалну Холмщину москалі знова по пяній примсі кинули як бариш полякам — на загибель і знищення народу нашого. Ворог тільки ждав тої нагоди. Кинулася варшавська катівня неповинних. В самій Перемишчині на саме наше Різдво 1946 р. подав польський маршал Роля-Жимерські, що вбили вони 984 українських "бандитів" а 3,500 полонили. Так ми на споконвічній землі прадідів і дідів наших з ласки Москви і Варшави навіть "бандитами" названі стали перед цілим світом, котрий бере все за добру монету, хоча вона сфальшована і переїла брехнею до рубця.

Ціле Надсяння і Надбужжа, Лемківщину та Холмщину видерли нам дійсні бандити з Кремлю і кинули під ноги варшавським бандитам.

Того ми ніколи не повинні забути і коли прийде слідчий час з цілою рішучістю упімнутися за кривду народу нашого. Де можемо, там перед чужими справляймо фальшиві вістки і очернення наших реелігійних і державницьких стремлінь. Де можемо і як можемо боронім прав нашої Церкви перед закровавленими руками чекістів!

Живемо у вільній Канаді і Америці, повноправні і рівноправні громадяни великих свободолюбивих країн. Маємо всі нагоди і права боронити рідних і це наш святий обовязок. Колиб ми його не виконали як слід, то спаде на нас проклін Єремії, всохне правиця і язик присхнє до піднебіння.

Особливо тепер в 350 літню річницю Унії Берестейської насталім волю, нагострім ум завзяттям і проти встеклої пропаганди ложі поставмо нашу чисту любов, нашу віру і життя з віри.

До нас всіх відносять слова св. Отця Папи Клиmenta VIII: "Мої українці, через вас я наверну схід!"

Слова ці сказані з нагоди Унії, на жаль досі нездійснені і ждуть свого втілення. Прийде час і перед нами стануть наостіж двері місійної праці на ближчім і дальшім сході. Будьмо готові в наших серцях і племінною цю ідею в душах дітей наших, щоби здійснити її колись правою і чином свого життя, свого вікового покликання.

Нехай це стане нашим заповітом в цю величню річницю.

* * *

ПЕРЕГЛЯД

Вступ	Сторона	4
Відносини на Україні при кінці XVI століття	7	
Переговори в справі Унії	12	
Поїздка до Риму	15	
Торжественне проголошення на Україні	19	
350 літна річниця	25	
Москва заповідає ліквідацію	27	
Провидінственне завдання нашої Церкви тут	29	
Закінчення	30	

Замітка

Ця праця повстала в обставинах канадійського побуту.

Колиб Україна була вільна чи бодай мала змогу культурного розвою, наші земляки певно булиби подбали про краще і повнійше видання з нагоди 350 ліття. Але в теперішніх умовах там нема на це найменшої надії. Тому, щоби заповнити цю прогалину в нашім культурному життю і щоби бодай в часті і по своїм силам віддати честь і поклін творцям величних історичних дій, я в даних обставинах написав цю працю.

Присвячу її міліонам наших селян, що все були остоєю нашої Церкви і нації.

Автор.

* * *

Кінцівка з Львівського
Видання